

Ilunorduak eta argilaurdenak
Joxantonio Ormazabal
Ilustratzailea: Elena Odriozola
Elkar, Dostia, 2007

Gazteentzako poema helduak

Joxantonio Ormazabal (Zegama, 1948) euskal haur eta gazte literaturan aurkezpenik behar ez duten idazle horietakoa da. Seve Callejaren esanetan, “Euskal haur-literatura gauzatu dutenetakoa dugu Joxan Ormazabal”. Liburu asko eta askoren egile eta itzultzailea izan da 80ko hamarkadaz geroztik, eta bere talaiak egungo haur literaturaren panorama ezin hobeto ezagutzeko aukera ematen dio.

Gaurkoan iruzkingai dudan liburua poema-bilduma izanik, ezinbestekoa da aurretik idatzi dituenekin alderatzea. Oraingo hau oso bestelakoa baita, izan. Hasteko, hoskidetasun eta errimak lanabes izaten jarraitzen badu ere, egileak ia erabat alde batera utzi ditu aurreko poema-liburuetako forma herrikoiak, “Hitzak jostailu” (1994) delakoan oso presente zeudenak, “Txoko txiki txukuna” izenekoan erakutsitako bidean aurrera eginez. Beste alde batetik, irakurlearen heziera zuzen bideratzea helburu zuten osagai moralistak ere ia guztiz desagertu dira (tankera horretako pare bat poema besterik ez dago oraingoan). Hirugarren aldaketa nagusia naturako elementuen funtzio-aldaketan datza: aurrekoetan egunaren eta gauaren arteko gurpilak edo urtaroen ziklikotasunak jaio-hil-berpiztu etengabeko berrikuntzan zegoen munduaren metafora baziren ere, *Ilunorduak eta argilaurdenak* honetan ibilbide lineala agertzen zaigu, jaiotzatik heriotzara daraman bidea, eta esperantzari zabalduko zirrikituak oso bakanak dira (“Haurdun dago mundua / neguko isiltasunean”, 24. or.).

Izan ere, eta hor dago gakoa, poema-liburu hau jada ez da haurrentzat. Kontrazalean agertzen den “12 urtetik aurrera” hori ere motz geratzen da, poemarik poemako irakurketari bainoago, osotasunak irakurleari uzten dion ezinegonari erreparatuta. Tituluak iragartzen duen aldartea berretsi egiten da gero poema askotan, baina garden azalduta geratzen da 33. orrialdekoan: “Urpekariak / aldika-aldika / burua ateratzen du / ur azpitik. / Nik ere / nahi nuke / ilunordu bakoitzeko / argilaurden bat, / arnasa hartzeko”. Funtsean, topiko klasiko bat, “tempus fugit” edo heriotzaren aurreko larritasuna da poema-liburu honetan nagusi, itxaropenari utzitako leiho txiki batzuekin, hala nola zoriontasuna gauza txikietan bilatzea, edo zerua munduan bertan aurkitzea.

Bestalde, keinu intertestualak eta, nolabait esateko, metaliterarioak ere aurki daitezke hemen: ilargi islatua da horietako bat, “Hitzak jostailu” hartan baino irudi landuago

batean (26. or.), edo idazle eta poetez tartekatzen diren poema mingotsak. Horrekin batera, jarrera demagogiko samarrak sumatu ditut, hauek ere aski klasikoak: naturaren ondoko bizimodua / hiriko bizimodua (38, 62), edo poeta errugabea / mundu gaiztoa (49).

Baina, gazteentzako liburua izanik, maitasun-poemak ere nabarmendu behar dira, noski. Indarrez beteak eta iradokitzaileak dira beti (“Ilun-ilun ez / argi gutxi bai, / zuk luzatu didazun / eskua ikusteko lain”, 29. or.), baita desamodioaz aritzen denean ere: “Badakit zure bihotzak / beste itsaso batean / egiten duela igeri” (85. or.).

Amaieran, zalantza: badirudi, bai, atetxoa zabaltzen zaiola ilusioari; suizida bati buruzko poema hantxe bertan, ordea.

Laburbilduz, lehengo baliabide berak jokoan, poetaren heldutasuna nabaritzen da liburu honetan, eta gaiei tonu sakonago batean heltzeko beharra.

Elena Odriozolaren irudiek ere, testuek bezala, gizakiaren hauskortasuna erakutsi nahi dutela dirudi, amaigabeko zuhaitz-adarretako oreka zailean. Grisen gama zabalaren atzean, haatik, irakurle hilkor honek inoiz ikusi ezin izango dituen koloreak sumatu uste izan ditu.

M.L.G.